Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/6743

2025 12 22

Komisijos komunikatas dėl paramos Direktyvai 2009/148/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto veikimu darbe, su pakeitimais, padarytais Direktyva 2023/2668, įgyvendinti

(C/2025/6743)

1. Įvadas

2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa ([1]) (toliau – ES DSS strateginė programa) siekiama konkrečiais veiksmais paversti Europos socialinių teisių ramsčio ([2]) 10 principą, apimantį darbuotojų teisę į aukšto lygio darbuotojų sveikatos apsaugą ir saugą. Vienas iš ES DSS strateginės programos prioritetų yra spręsti darbe patiriamos asbesto ekspozicijos problemą, siekiant prisidėti prie jos pagrindinio tikslo – užkirsti kelią su darbu susijusioms mirtims ir ligoms.

Įveikti vėžį – vienas iš Sąjungos prioritetų. Komisija yra įsipareigojusi veiksmingai mažinti kancerogeninių medžiagų, pavyzdžiui, asbesto, ekspoziciją ir taip svariai prisideda prie vėžio prevencijos, siekdama Europos kovos su vėžiu plano ([3]) tikslų.

Asbestas yra pavojinga vėžį sukelianti medžiaga ([4]), kuri ir toliau daro poveikį daugeliui darbuotojų įvairiuose sektoriuose, kuriuose ekspozicijos rizika tebėra didelė. Tai yra statybos, kasybos, karjerų eksploatavimo, civilinės inžinerijos, atliekų tvarkymo arba laivų, traukinių, orlaivių, transporto priemonių ir mašinų techninės priežiūros sektoriai, taip pat skubiosios pagalbos, pvz., gaisrų gesinimo, tarnybos. Skaičiuojama, kad asbesto ekspoziciją Sąjungoje vis dar patiria 4,1–7,3 mln. darbuotojų ([5]).

Žinoma, kad profesinė asbesto ekspozicija turi sunkių pasekmių sveikatai. Su oru įkvėpti asbesto plaušeliai gali sukelti sunkias ligas, tokias kaip mezotelioma ir plaučių vėžys. Pirmieji ligos požymiai pasireiškia vidutiniškai tik po 30 metų nuo patirtos ekspozicijos, o galiausiai šios ligos gali tapti su darbu susijusių mirčių priežastimi. Asbesto ekspozicija yra viena iš pagrindinių profesinio vėžio priežasčių Sąjungoje – tai sudaro net 78 proc. profesinio vėžio atvejų ir 88 proc. profesinio plaučių vėžio atvejų, kurie valstybėse narėse pripažįstami susijusiais su šia ekspozicija ([6]).

Asbestas dešimtmečiais visoje Europoje buvo plačiai naudojamas įvairioms reikmėms, ypač statybos pramonėje, taip sukuriant palikimą, kuris ir toliau kelia grėsmę visuomenės sveikatai ir trukdo užtikrinti saugią ir sveiką darbo aplinką ekspoziciją patiriantiems darbuotojams. Didesnė darbuotojų apsauga nuo asbesto ekspozicijos yra ypač svarbi įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, nes energinė renovacija yra labai svarbi siekiant jo tikslų ([7]). Strategija „Renovacijos banga“ ([8]) siekiama iki 2030 m. padvigubinti metinį energinės renovacijos tempą. Tačiau, kadangi daugelis prasto energinio efektyvumo pastatų buvo pastatyti naudojant asbestą, dėl spartesnio renovacijos tempo daug daugiau žmonių rizikuotų patirti su asbesto ekspozicija susijusį poveikį sveikatai, nes per renovacijos darbus galėtų pasklisti pastatuose naudotas asbestas. Numatoma, kad iki 2030 m. asbesto poveikį patiriančių darbuotojų skaičius kasmet didės 4 proc ([9]). Būtina imtis tolesnių veiksmų ekspozicijos rizikai valdyti, kad gyventojai būtų apsaugoti nuo ligų, būtų skatinama jų gerovė ir padedama stiprinti Europos sveikatos sąjungą.

([1]) Komisijos komunikatas „2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa. Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje“, COM(2021) 323 final.
([2]) Tarpinstitucinė deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramsčio (OL C 428, 2017 12 13, p. 10).
([3]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir TarybaiEuropos kovos su vėžiu planas, COM(2021) 44 *final*.
([4]) Arsenic, Metals, Fibres, and Dusts, IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans Volume 100C (Arsenas, metalai, plaušeliai ir dulkės. Tarptautinės vėžio tyrimų agentūros (IARC) kancerogeninio poveikio žmonėms vertinimo monografijos. 100C tomas).
([5]) Study on collecting information on substances with the view to analyse health, socio-economic and environmental impacts in connection with possible amendments of Directive 98/24/EC (Chemical Agents) and Directive 2009/148/EC (Asbestos), Final report for asbestos (Informacijos apie medžiagas rinkimo tyrimas, siekiant išanalizuoti poveikį sveikatai, socialinį ir ekonominį poveikį bei poveikį aplinkai, rengiant galimus Direktyvos 98/24/EB (Cheminės medžiagos) ir Direktyvos 2009/148/EB (Asbestas) pakeitimus. Galutinė ataskaita apie asbestą).
([6]) Komisijos komunikatas dėl darbo siekiant ateities be asbesto:Europos požiūris į asbesto keliamo pavojaus sveikatai problemos sprendimą (COM(2022) 488 *final*).
([7]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“, COM/2019/640 *final*..
([8]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Renovacijos banga Europoje: pastatų ekologizavimas, darbo vietų kūrimas ir gyvenimo gerinimas“ (COM/2020/662 *final*).
([9]) Atsižvelgiant į esamus pranešimus, asbesto turinčių atliekų kiekio didėjimo tendencijas, sertifikuotų darbuotojų skaičių ir asbestcemenčio medžiagų eksploatacijos trukmę (70–80 proc. asbesto ES). Šaltinis:RPA (2021 m.) išorės tyrimas, žr. 7 išnašą.

Per pastaruosius 40 metų Sąjunga ėmėsi svarbių veiksmų, kad iš pradžių apribotų ir galiausiai uždraustų bet kokį asbesto naudojimą. 1983 ([10])–1985 m. ([11]) apribotas šešių rūšių asbesto pluoštų naudojimas. 1991 m. Sąjunga uždraudė pateikti rinkai ir naudoti penkių rūšių ([12]) asbestą iš minėtų šešių, taip pat naudoti chrizotilo asbestą produktuose, kurie, be kita ko, plačiai naudojami statybos sektoriuje ([13]). Komisijos Direktyva 1999/77/EB ([14]) uždrausta naudoti ir tiekti rinkai visų šešių rūšių asbesto pluoštus, šis draudimas įsigaliojo 2005 m. Ta direktyva buvo panaikinta 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1907/2006 ([15]), kuriuo ir toliau draudžiamas bet koks sąmoningas asbesto naudojimas. XVII priedo 6 įraše teigiama, kad Sąjungoje draudžiama gaminti, tiekti rinkai ir naudoti asbesto pluoštus, taip pat mišinius ir gaminius (į kuriuos specialiai įdėta asbesto pluoštų). Kalbant apie darbuotojų apsaugą nuo rizikos, susijusios su darbe patiriama asbesto ekspozicija, ji užtikrinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/148/EB ([16]), kuria kodifikuota ir panaikinta Tarybos direktyva 83/477/EEB ([17]), Tarybos direktyva 91/382/EEB ([18]) ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/18/EB ([19]).

Šiandien Sąjunga tebėra tvirtai įsipareigojusi remti savo valstybes nares, kad būtų kuriamos kokybiškos darbo vietos ir būtų skatinama jas kurti, kartu užtikrinant tinkamas darbo sąlygas, kad būtų apsaugota darbuotojų sauga ir sveikata. 2023 m. iš dalies pakeitus Direktyvą 2009/148/EB, šis tikslas tapo pagrindiniu jos tikslu. Šis naujausias Europos Parlamento ir Tarybos

([10]) Krokidolito naudojimo apribojimai, nustatyti 1983 m. rugsėjo 19 d. Tarybos direktyva 83/478/EEB, penktą kartą (asbestas) iš dalies keičiančia Direktyvą 76/769/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo apribojimais, suderinimo, (OL L 263, 1983 9 24, p. 33). Šia direktyva asbesto naudojimo apribojimai įtraukti į 1976 m. liepos 27 d. Tarybos direktyvą 76/769/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo apribojimais, suderinimo (OL L 262, 1976 9 27, p. 201).

([11]) Chrizotilo, amozito, antofilito, aktinolito ir tremolito naudojimo žaisluose, purškiamuose arba miltelių formos produktuose, izoliaciniuose įtaisuose, dažuose ir lakuose apribojimai, 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva 85/610/EEB, septintą kartą (asbestas) iš dalies keičianti Direktyvą 76/769/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo apribojimais, suderinimo, (OL L 375, 1985 12 31, p. 1).

([12]) Krokidolitas, amozitas, antofilitas, aktinolitas ir tremolitas.

([13]) Tam tikri įtaisai, dažai ir lakai, skysčių filtrai, kelio dangos medžiagos, užpildai ir sandarikliai, mažo tankio izoliacinės arba garso izoliacijos medžiagos, oro filtrai ir dujų filtrai, plastikinių grindų ir sienų dangos pagrindai, tekstilės gaminiai (laikina išimtis taikoma diafragmoms), stogo dangos veltinis.

([14]) 1999 m. liepos 26 d. Komisijos direktyva 1999/77/EB, šeštą kartą derinanti su technikos pažanga Tarybos direktyvos 76/769/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo apribojimais, I priedą (asbestas), (OL L 207, 1999 8 6, p. 18, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1999/77/oj/lit), nebegalioja, perkėlimo į nacionalinę teisę terminas – 2005 m. sausio 1 d.

([15]) 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), įsteigiantis Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiantis Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Tarybos direktyvą 76/769/EEB ir Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB bei 2000/21/EB (OL L 396, 2006 12 30, p. 1, ELI: ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1907/oj).

([16]) 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/148/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto veikimu darbe, (kodifikuota redakcija), (OL L 330, 2009 12 16, p. 28, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/148/oj).

([17]) 1983 m. rugsėjo 19 d. Tarybos direktyva 83/477/EEB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto poveikiu darbe, (antroji atskira Direktyva, kaip numatyta Direktyvos 80/1107/EEB 8 straipsnyje), (OL L 263, 1983 9 24, p. 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1983/477/oj).

([18]) 1991 m. birželio 25 d. Tarybos direktyva 91/382/EEB, iš dalies pakeičianti Direktyvą 83/477/EEB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto poveikiu darbe, (antroji atskira Direktyva, kaip numatyta Direktyvos 80/1107/EEB 8 straipsnyje), (OL L 206, 1991 7 29, p. 16, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1991/382/oj).

([19]) 2003 m. kovo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2003/18/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 83/477/EEB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto poveikiu darbe, (Tekstas svarbus EEE), (OL L 97, 2003 4 15, p. 48, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2003/18/oj).

direktyvos 2009/148/EB pakeitimas, padarytas Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2023/2668 ([20]), kuriuo peržiūrėta asbesto profesinės ekspozicijos ribinė vertė (nuo 0,1 iki 0,01 plaušelio viename kubiniame centimetre) ([21]), padeda užtikrinti aukštesnio lygio darbuotojų sveikatos apsaugą ir saugą, visų pirma nuo šios itin kancerogeninės medžiagos. Prie šio komunikato pridedamos gairės ([22]) pateikiamos kaip tolesni veiksmai, susiję su Komisijos komunikatu dėl ateities be asbesto ir Direktyvos 2009/148/EB pakeitimu.

Šiuo atžvilgiu Direktyvos (ES) 2023/2668, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/148/EB, 29 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad svarbu ne vėliau kaip per dvejus metus nuo Direktyvos 2009/148/EB įsigaliojimo dienos parengti ir paskelbti gaires, kurios padėtų ją įgyvendinti.

Galiausiai šiomis gairėmis Sąjungai bus suteikta galimybė veiksmingiau reaguoti į poreikį geriau apsaugoti darbuotojus nuo asbesto ekspozicijos, pateikiant jose pavyzdžių, kaip ši pavojingoji medžiaga praktiškai turėtų būti tvarkoma. Jos taip pat padės siekti ES konkurencingumo kelrodžio ([23]) tikslų, visų pirma susijusių su sprendimų priėmimo spartos ir kokybės didinimu supaprastinant Sąjungos sistemas ir taisykles. Be to, šios gairės taip pat padeda siekti Komisijos komunikate dėl įgyvendinimo ir supaprastinimo ([24]) nustatytų tikslų, nes jomis bus pagerintas Direktyvos 2009/148/EB įgyvendinimas – joje nurodytos taisyklės taps aiškesnės, lengviau suprantamos ir suinteresuotieji subjektai galės greičiau jas įgyvendinti.

2. **Tikslai**

Sąjungos masto asbesto tvarkymo gairės parengtos tam, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos įmonėms užtikrinti atitiktį ir būtų remiamos valstybių narių vykdymo užtikrinimo pastangos, siekiant bendro tikslo – apsaugoti darbuotojus. Valstybėms narėms, darbdaviams (ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurios sudaro 99 proc. visų su asbestu dirbančių įmonių ([25])) ir darbuotojams bus naudinga ši papildoma parama atitikčiai užtikrinti.

Gairėmis siekiama:

— padėti suinteresuotiesiems subjektams valdyti su asbestu susijusią riziką sveikatai ir saugai darbe, atsižvelgiant į naujausius teisinius, mokslinius ir technologinius pokyčius, įskaitant 2023 m. Direktyvos 2009/148/EB pakeitimą;

— didinti darbdavių ir darbuotojų informuotumą apie medžiagų, kurių sudėtyje yra asbesto, tvarkymo riziką;

— skatinti valstybes nares aktyviau taikyti gerąją praktiką pateikiant asbesto tvarkymo darbo vietoje strategijų apžvalgą;

— mažinti galimybių naudotis gairėmis skirtumus teikiant papildomą informaciją apie gerąją praktiką visos Sąjungos suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant veikiančius valstybėse narėse, kuriose gairių pateikiama mažiau.

Gairėse pateikiama gerosios asbesto tvarkymo darbe praktikos apžvalga ir nurodomi praktiniai būdai, kaip sumažinti darbuotojų patiriamą ekspoziciją. Šiose gairėse išdėstyta geroji praktika pateikiama kaip pavyzdžiai ir neturėtų būti laikoma vienintele Sąjungos profesinės saugos ir sveikatos teisės aktų įgyvendinimo priemone. Gairės skirtos visų rūšių ir visų dydžių viešosioms ir privačiosioms organizacijoms ir taikomos daugeliui įvairių sektorių.

([20]) 2023 m. lapkričio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/2668, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/148/EB dėl darbuotojų apsaugos nuo rizikos, susijusios su asbesto veikimu darbe, (OL L, 2023/2668, 2023 11 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2668/oj).

([21]) Naujame Direktyvos 2009/148/EB 8 straipsnyje nustatyta: „1. Iki 2029 m. gruodžio 20 d. darbdaviai užtikrina, kad nė vienas darbuotojas nepatirtų tokios asbesto ekspozicijos, kai koncentracija ore viršija 0,01 plaušelio/cm³, apskaičiuojant 8 valandų dinaminį svertinį vidurkį. 2. Nuo 2029 m. gruodžio 21 d. darbdaviai užtikrina, kad nė vienas darbuotojas nepatirtų tokios ekspozicijos, kai asbesto koncentracija ore viršija: a) 0,01 plaušelio/cm³, apskaičiuojant 8 valandų dinaminį svertinį vidurkį pagal 7 straipsnio 7 dalies antrą pastraipą, arba b) 0,002 plaušelio/cm³, apskaičiuojant 8 valandų dinaminį svertinį vidurkį.“

([22]) SWD(2025)400 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/document/70526012-b741-4092-ab52-3bae8de2a1b0_en.

([23]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES konkurencingumo kelrodis“, COM(2025) 30.

([24]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Paprastesnė ir greitesnė Europa.Komunikatas dėl įgyvendinimo ir supaprastinimo“, COM(2025) 47 *final*.

([25]) Šaltinis:RPA (2021 m.) išorės tyrimas, žr. 7 išnašą.

Visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant profesines sąjungas, darbdavių organizacijas, įmones, nacionalines valdžios institucijas ir darbuotojų saugos ir sveikatos ekspertus, raginami naudotis šiomis gairėmis ir kuo plačiau jas platinti.

3. **Struktūra**

Gairės suskirstytos į modulius, kad skaitytojai galėtų sutelkti dėmesį į konkrečias dominančias temas. Jos suskirstytos į dvi dalis:

— pirmieji 12 skirsnių apima bendras temas ir yra taikomi visoms ekspozicijos situacijoms, juose pateikiama bendro pobūdžio informacija apie asbesto tvarkymą;

— paskutiniuose penkiuose skirsniuose aptariamos konkrečios asbesto ekspozicijos situacijos, pateikiamos konkretiems sektoriams skirtos gairės, kaip saugiai tvarkyti asbestą, ir prireikus pateikiamos nuorodos į bendruosius skirsnius.

4. **Plataus masto konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais**

Gairės parengtos dalyvaujant plačiam suinteresuotųjų subjektų ratui, pvz., profesinėms sąjungoms, darbdavių organizacijoms, įmonėms, nacionalinėms valdžios institucijoms ir darbuotojų sveikatos ir saugos ekspertams. Šiuo tikslu buvo atlikti šie veiksmai:

— valstybių narių, Sąjungos ir tarptautiniu lygmenimis nustatyti 187 esami gairių dokumentai, iš kurių 91 buvo įvertintas kaip potencialiai svarbus ir buvo išsamiai išnagrinėtas;

— surengti 10 internetinių praktinių seminarų, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 850 dalyvių, kiekviename iš jų daugiausia dėmesio buvo skirta konkrečioms skirtingoms gairėse aptariamoms sritims;

— paskelbtas kvietimas teikti pastabas dėl pirmojo gairių projekto, po kurio atsiliepimų gauta iš daugiau kaip 130 suinteresuotųjų subjektų iš įvairių sektorių ir gauta daugiau kaip 500 atsakymų;

— surengta daug diskusijų su suinteresuotaisiais subjektais siekiant parengti gerosios praktikos atvejų tyrimus;

— surengtos 20 bandomųjų diskusijų, įskaitant devynis apsilankymus vietoje, su suinteresuotaisiais subjektais, veikiančiais sektoriuose, kuriuose kyla situacijos ir yra vykdoma veikla, susijusi su asbesto ekspozicija.

Plataus masto konsultacijomis užtikrinta, kad gairės būtų grindžiamos naujausiomis žiniomis, būtų praktiškos ir realistinės bei atitiktų naudotojų lūkesčius ir poreikius.

Šių gairių rengimo procesą atidžiai stebėjo trišalio Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamojo komiteto Cheminių medžiagų darbo grupei priklausantys nacionalinių vyriausybių, darbdavių ir darbuotojų organizacijų atstovai, taip pat atitinkamos Komisijos tarnybos.

5. **Paskelbimas ir platinimas**

Šis komunikatas bus paskelbtas EUR-lex interneto svetainėje ([26]). Komunikatas ir susijusios gairės taip pat bus skelbiami ir pristatomi Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros interneto svetainėje, platinami ir propaguojami per Vyresniųjų darbo inspektorių komitetą, Europos socialinius partnerius (profesines sąjungas ir darbdavių atstovus) ir Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamąjį komitetą.

([26]) EUR-lex yra oficialus interneto portalas, kuriame galima nemokamai susipažinti su Europos Sąjungos teise.